de karige porties, door de distributie verstrekt, onvoldoende waren en voor menigeen zelfs gevaar van ondervoeding dreigde, werd de verleiding voor hen te machtig om ter wille van een zwak kind of een zwakke vrouw het »nood kent geen gebod" toe te passen. En nog stuitender was, dat terwijl in de eene streek van ons land overvloed heerschte en men te kust en te keur alles kon krijgen, wat men wenschte, in andere streken, vooral in onze groote steden, zooveel gebrek heerschte en de nood steeds feller werd. Moest dit niet van zelf in de hand werken, dat trots de verbodsbepalingen der Regeering gepoogd wordt van dien overvloed ook iets deelachtig te worden, al wist men, dat men daarmede aan de wet ongehoorzaam werd? Er zijn slechts weinigen, die voor deze verleiding niet bezweken zijn en die aan dit zoogenaamde »hamsteren" zich niet schuldig hebben gemaakt.

In hoeverre nu dit laatste als een zedelijk kwaad, of wil men als een zonde tegen God is te veroordeelen, is niet zoo gemakkelijk te zeggen. Met een beroep daarop, dat ieder de geboden der Overheid heeft te gehoorzamen, lost men dit vraagstuk niet op. Niet ten onrechte heeft Ds. Knap in *Oude Paden* toch erop gewezen, dat David, toen hem hongerde, at van de toonbrooden, van welke het volgens de wet van God niemand geoorloofd was te eten dan den priesters alleen. Er kan hier, wat de Moralisten noemen, een collisio officiorum voorkomen, d.w.z. een strijd tusschen twee plichten, den plicht nl. om aan de Overheid te gehoorzamen, en den plicht om voor eigen levensonderhoud te zorgen. Maar hoe men over dit vraagstuk ook denken moge, zeker is wel, dat niet alleen deze smokkelhandel met zijn woekerwinsten, maar evenzoo dit clandestien verkrijgen van levensmiddelen nameloos veel kwaad heeft gedaan aan het zedelijk karakter van ons volk. De eerbied voor het Overheidsgezag is daardoor ondermijnd, men heeft geleerd de wet te ontduiken en het sociale gevoel, dat men niet alleen aan zich zelf, maar ook aan anderen te denken heeft, is daardoor verzwakt geworden. De schuld daarvan mag voor een goed deel bij ons volk schuilen, maar de schuld ligt ook bij de Regeering, die vaak onbillijke en onredelijke bepalingen maakte, welke tot weerstand moesten prikkelen.

Daarom is het van zoo groot belang, dat deze distributie-regeling zoo spoedig mogelijk ophoude. De proeve, die ons in deze distributie-regeling geschonken werd van een Staat, die voor alles zorgen wil, is wel in staat om ons volk voor goed te leeren, tot welk een physieke en moreele ellende deze albemoeiende Staatszorg ons leiden zou.

Het werk Gods in den geloovige bij Paulus.

De heer C. Koppenaal promoveerde j.l. Vrijdag aan de Vrije Universiteit tot Doctor in de Godgeleerdheid met de verdediging van een proefschrift, dat handelde over het Werk Gods in den geloovige bij Paulus. In deze zeer beknopte dissertatie — ze telt slechts 78 bladzijden, wat voor een theologische dissertatie wel een uitzondering heeten mag — geeft Dr. Koppenaal eerst de voornaamste gegevens, die in de brieven van den Apostel Paulus over dit onderwerp te vinden zijn, beschouwt hij daarna hetgeen de Apostel over dit werk Gods in den geloovige leert, nog nader, waarbij hij positie kiest tegenover de voorstellingen, die verschillende geleerden van deze Paulinische leer hebben gegeven, en in een slothoofdartikel tracht hij dan na te gaan, aan welke bronnen deze beschouwing van Paulus is ontleend.

De hoofdbeteekenis van dit proefschrift ligt vooral in het tweede hoofdstuk, waarin de schrijver zich »aus ein ander setzt" met de verschillende beschouwingen van de geleerden onzer dagen over dit leerstuk. De eerste vraag, die hij hier behandelt, is, of dit werk Gods in het innerlijk leven van den mensch doordringt, dan wel of het in hem een vreemde macht blijft; de tweede, of er door dit werk Gods een substantieele vereeniging van God, Christus en den Heiligen Geest met het menschelijk leven ontstaat, en de derde of we te doen hebben met een persoonlijk werk Gods in het leven der geloovigen, waarbij hun persoonlijkheid behouden blijft. De beide eerste vragen worden dan beantwoord in verband met de opvattingen van de tegenwoordige geleerden, terwijl in de derde vraag en het antwoord daarop de meening van den schrijver zelf voor den dag komt.

Hoe beknopt deze dissertatie ook is, ze biedt toch de vrucht van ernstig onderzoek; ze toont, dat de schrijver zich zeer goed op de hoogte heeft gesteld van de tegenwoordige litteratuur, en ze handhaaft op grond van exegetisch onderzoek wat de Gereformeerde Kerk steeds heeft beleden.

Dr. H. H. K.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvangen van Mejuff. H. D. te Doorn ƒ1; van Mejuffr. A. V. te Middelstum ƒ15; door den heer Beukenkamp ontvangen uit Anjum gevonden in de coll. Gersf. Kerk ƒ0.50.

Ds. J. H. Houtzagers.

Leestafel.

„Ds. G. Wisse, Driebergen. De ondergang der eerste wereld. Leiden. Buurman en de Kler. 1918.«

De productiviteit van Driebergen's pastor loci op het stuk der schrijverij is niet alleen verbazend, maar om het gehalte en de gestalte van het meerendeel der producten welke deze veelschrijver de wereld inzendt, voor menig scribent ook benijdbaar. Achter zijn hier door mij besproken publicatie liet de Firma Buurman & de Kler een lijst afdrukken van, wèl geteld, niet minder dan 44 door haar uitgegeven schriften van den heer Wisse en die vormen allerminst de volledige bibliographie. In het »van denzelfden schrijver zijn nog verschenen«, hetwelk boven die 44 staat, slaat het tóg op wat aan De ondergang der eerste wereld voorafgaat en door genoemde Firma in druk is vastgelegd. Eerst met hieraan toetevoegen wat in dit opzicht ook door andere uitgevers is gepresteerd, zou men een volledige beschrijving der opera omnia van Ds. Wisse tot op heden hebben.

Tot op heden, want er is geen reden waarom het met de geschriften-voortbrengende kracht van den heer Wisse zou geëindigd zijn. Ook toch No. 45 uit de editie Buurman & de Kler is nog even frisch, als vele oudere werken en werkjes van den druk gelezen auteur.

Het exemplaar dat ik hier voor mij heb, behoort, zooals de uitgevers, niet zonder trots, er op lieten drukken, tot het 4e Duizendtal. Is te begrijpen.

Want, zoo om zijn pakkenden inhoud als schoonen vorm moèt dit werkje van nog geen 20 bladzijden zijn lezers wel bij duizenden tellen.

* * *

De Ondergang der eerste wereld, deze titel herinnert aan Bilderdijk's epos.

Toch vindt de lezer in Wisse's boekje iets anders.

Het is »een ontvouwing van de hoofdgedachten van Matthaeus 24 : 37—42, in verband met onzen tijd", zooals in het L. S. staat.

Alzoo actueel.

En de begaafde prediker van Driebergen verstaat het, actueel zijn.

Verstaat de kunst om het ontvouwde of geëxpliceerde Schriftwoord zoo te zetten in het milieu van onzen tijd, dat 'n modern mensch er zich door God in hoort toespreken.

Deze ontvouwing en toepassing van het Jezus' woord uit Matth. 24 : 37—42 is echter geen preek.

Als zoodanig wil dit werkje dan ook niet beoordeeld, en dat zal dan ook wel de reden zijn, dat de ondertitel is: Tijdrede over de hedendaagsche Wereldgebeurtenissen.

Geen preek, maar een »rede".

Minder begrijpelijk is daarom, dat de redenaar zijn gehoor apostropheert oftewel toespreekt met »Geliefden!"

Hier schijnt de gewoonte den dominé 'n part te hebben gespeeld.

Deze rede is, zooals W. in zijn L. S. óók vertelt, »in verschillende plaatsen van ons vaderland in den laatsten tijd door (hem) gehouden" en daarbij heeft hij dan het hierboven genoemde woord des Heeren doen bezien als »Beeld van het toekomstig Eindgericht".

* * *

Uit een nootje op bl. 14 vernoemt de lezer, dat zij geschreven is in het begin van December 1918.

De verademing, die na vierjarigen krijg de wapenstilstand gaf, maar ook de beklemming, die kort daarop, erger dan de Spaansche ziekte, de over onze Westergrenzen uitgebroken revolutiekoorts gaf en waarvan zich in de »roode week" van November binnen onze grenzen bedenkelijke verschijnselen vertoonden, deze verademing en beklemming had ook Ds. Wisse in haar plotselingen overgang doorleefd, en de gemoedsontroering van dat onverwachte heeft hij terug weten te geven in zijn rede.

Meesterlijk mag daarbij zonder overdrijving de greep heeten, waarmee hij al terstond het Schriftwoord van Matth. 24 midden in de wereldschokkende gebeurtenissen onzer dagen zet. Want in die gebeurtenissen een verschijnsel ziende, dat een volle schrede in de richting dier Voleinding brengt wier dag of ure niemand weet, doet hij zijn hoorders verstaan, dat in het Jezus-woord: »Het zal zijn als in de dagen van Noach" de gedachte ligt, *dat als Zijn toekomst genaken zal, de wereldgeschiedenis als 't ware zal omburgen tot haar aanvang.*

Vlak tegen het beken de woord van den wereldwijze: *»de geschiedenis herhaalt zich niet"*, stelt hij hier het woord van den Christus. En na eerst uit vs. 37 in het algemeen de overeenkomst tusschen de dagen van Noach en onze dagen te hebben doen zien, belicht hij dan in even trouwe gebondenheid aan de verzen 38—41 die overeenkomst in haar verbijzonderingen.

Zeker, dat is meer gedaan.

Maar de wijze waarop Wisse het hier doet, is toch ongemeen.

Dit ongemeene zit 'm nog niet in de bezonnen exegese en de combinatie-gave, maar in den als vrucht van ernstige bezinning, meer dan gewonen kijk op het zieleleven zijner tijdgenooten en op hun tegengestelde *ideeën*, die zich op sociaal en politiek gebied, op dat der kunst, wetenschap en wijsbegeerte, in het wereldgebeuren onzer dagen openbaren.

En ook zit 'm dat ongemeene in wat hij dús ziet, zóó te zeggen, dat de meest eenvoudige hoorder hem verstaat.

Verstaat, zoodat ook diens kijk op eigen ziel en wereld er door verhelderd en verbreed wordt.

Maar, en hier wil ik nadruk op leggen, deze rede brengt ook, zoowel meer ontwikkelden als eenvoudigen, verstand van nog iets anders.

Waar zij toekomt aan de verbijzonderingen, aan het *twee op den akker, in den molen, op het bed* (Lukas) wordt ook het accent gelegd op de aangrijpende tegenstelling: *deeen zal aangenomen en de ander zal verlaten worden.*

De redenaar wijst dan eerst op wat hij teekenend noemt, »het stofkantig menschelijk leven," het natuurlijk leven, dat aan wie aangenomen en verlaten worden gemeen is.

Dan, daar blijft het niet bij.

Wisse toont zich ook hier verkondiger van het evangelie te zijn, want van hen, die aangenomen worden, spreekt hij dan verder als van, »die te midden van al dat aardsche en stoffelijke leven zich vreemdeling voelen; die behalve dit natuurlijk aardsche leven, nog een ander, een geestelijk leven kennen; wier burgerschap boven ligt."

Zoo hier, als in het slot van de rede, waarin uit vers 42, het gehoor vermanend maar ook vertroostend wordt toegesproken. Vermanend wie *niet bekennen*, vertroostend wie *wel bekennen*, — klinkt in vollen klank het evangelie van Gods genade in Christus op.

In December werd deze tijdrede geschreven.

Zij verdient nog te worden gehoord, en wie niet in de gelegenheid is haar te hooren kan ik ten zeerste aanbevelen, haar te gaan lezen.

Als er 'n 5e duizendtal van wordt opgelegd, zullen daar nog hoogere belangen mee gebaat zijn dan de mercantiele der Leidsche Firma Buurman & de Kler.

2. T. Ferwerda Gefer. predikant te Amsterdam, Wat 'moet de kerk doen om haar invloed op het volksleven te handhaven? 1919. W. ten Have — Boekhandel — Amsterdam.

Ook een klein boekje van slechts 16 bladzijden, maar niet minder leerenswaardig dan het vorige. Het is het gedrukte referaat dat door Ds. Ferwerda op de Gereformeerde Predikantenconferentie, den 18en en 19en September ll. te Utrecht gehouden, is uitgesproken.

Om belangstelling voor dit zoo actueel referaat, hetwelk mijn volle instemming heeft, te wekken en tot kennismaking er mee te dringen weet ik niet beter te doen dan de 7 stellingen, die er in toegelicht worden en dat op een wijze die even klaar en duidelijk als, naar het mij voorkomt, overtuigend is, hier te laten volgen.

Vooraf zij nog opgemerkt, dat de referent in het bijzonder de Gereformeerde Kerken in ons land op het oog heeft (p. 6).

Die 7 Stellingen dan zijn:

1. De bewering, als zou de Kerk haar invloed op het volksleven verliezen, mag niet voetstoots door ons worden toegegeven.

2. Zal de Kerk haar invloed op het volksleven ook in dezen tijd handhaven, dan moet zij, zich verzettende èn tegen den allerwege opkomenden drang naar synthese, èn tegenover het concurreerende optreden van allerlei religieuze vereenigingen en bonden, welbewust zichzelve blijven.

3. De roeping der Kerk tegenover het volksleven is, als een stad op den berg, de haar geopenbaarde waarheid Gods te belijden, deze voor de publieke conscientie te leggen en aldus in te werken op de geestelijke stroomingen van haren tijd.

4. Om deze roeping te vervullen moet zij, in belijdenis en prediking, blijk geven, haar tijd te verstaan.

5. Het is daartoe wenschelijk, dat de belijdenis en de liturgische Schriften worden onderworpen aan een revisie, in dezen zin, dat er een plaats ingeruimd worde aan de groote cultuurvragen, die sinds 't jongst zijn opgekomen, opdat de Kerk, duidelijker dan nu het geval is, de taal spreke van haar tijd.

6. De prediking geve, zonder op de verschillende philosophische en sociale problemen in te gaan, blijk, dat ernstig gerekend wordt met de vragen, waarmede de geloovige van dezen tijd te worstelen heeft.

7. De Kerk blijve zich steeds bewust, dat het resultaat van een getrouw vervullen harer roeping nooit zal zijn een algeheele heiliging van het volksleven; dat integendeel naar mate het einde nadert, haar invloed schijnbaar geheel verdwijnen zal; doch dat zij genoeg heeft gedaan, zoo zij in voor haar tijd verstaanbare taal den rechtvaardige heeft gezegd, dat het hem wèl en den goddelooze, dat het hem kwalijk zal gaan.

Ds. Ferwerda, die ook een man is welke zijn tijd beleeft, heeft door het houden en meer nog door het publiceeren van dit zoo bezonken referaat zich aanspraak verworven op den dank zijner kerkgenooten.

Het is een »tijdrede", die wij, Gereformeerden, niet dan tot eigen schade ongelezen zouden laten.

G.

Officieele Berichten.

L. S.

Namens den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk alhier, verzoekt ondergeteekende vriendelijk, maar toch met eenigen aandrang aan de ouders, voor hunne kinderen, die naar elders gaan, doopattesten aan te vragen. Belijdende leden behooren dit zelf te doen.

Telkens merken we, dat dit niet geschiedt. Vooral heeft dit verzuim plaats bij doopleden, die als militair worden opgeroepen of in dienst gaan.

We hopen, dat aan dit verzoek voor de goede orde en vooral in het belang der kinderen zelf zal worden voldaan.

J. A. G. de Waal,
Scriba v. d. Bijz. Kerkeraad.

Kampen, Febr. 1919.

N. B. De verschillende Kerkboden der Ger. Kerken en andere Kerkelijke Bladen der Ger. Kerk gelieven dit verzoek over te nemen.

Namens Deputaten voor de Generale Kas van Emeriti-predikanten, Predikantsweduwen en weezen deelt ondergeteekende mede, dat tengevolge van Ds. Renkema's overlijden als secretarispenningmeester is opgetreden: Ds. A. Schweitzer te Buiksloot.

Namens Deputaten voornoemd:
Ds. D. Pot, Praeses.

Boskoop, 28 Januari 1919.

Deputaten van de Gereformeerde kerken voor de Correspondentie met de H. Overheid brengen ter kennis van de kerken, dat bij schrijven van 21 Jan. 1919 bericht is ingekomen van Z. Ex. den Minister van Justitie, dat *De Gereformeerde kerk van Oostvoorne* voortaan bij de Overheid bekend is onder den naam van: *Gereformeerde kerk van Tinte* (bij Brielle).

Namens Deputaten,
H. Bouwman, secr.

Kort verslag van de vergadering der classis Klundert, gehouden 13 Nov. 1918 te Breda.

De vergadering wordt door Ds. Koopmans geopend.

De credentiebrieven worden nagezien. Van de kerk van Raamsdonksveer is slechts een afgevaardigde tegenwoordig, eveneens van de kerk van Willemstad.

In het moderamen namen zitting: Ds. Koopmans praeses, Ds. Goris scriba, en Ds. Hummelen assessor.

De praeses feliciteert de kerk van Breda met het blijven van Ds. Hummelen en condoleert de kerk van Fijnaard met het vertrek van Ds. Nomer.

Besloten wordt mevr. de wed. van Dam te Heerjansdam een betuiging van hartelijke deelneming in het verlies van haar echtgenoot te zenden.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd.

De vacaturediensten worden aldus geregeld:

Drimmelen: Ds. Basoski en Ds. Sikkel; Fijnaard: Ds. Ruys, Ds. Goris en Ds. Hummelen; Willemstad: Ds. Sikkel en Ds. Basoski; Roosendaal: Ds. Goris.

Aan een verzoek van de classis Den Bosch om hulp in de B. d. W., kan niet worden voldaan.

De kerken van Zevenbergen en Klundert rapporteeren over de losmaking van Ds. Nomes van de kerk van Fijnaard wegens de roeping van de kerk van Schildwolde. Aan Ds. Nomes is op de meest eervolle wijze om ontslag gegeven.

De deputaten voor de hulpbehoevende kerken in de classis rapporteeren over de bij hen ingekomen aangekomen aanvragen tot suppleering van het predikantstractement. Besloten wordt het aangevraagde toe te staan. In verband hiermee neemt de kerk van Dinteloord een door haar ingediend voorstel terug.

Ds. Goris rapporteert over den evangelisatiearbeid in N.-Brabant en Limburg. Hij deelt mede, dat tot de institueering van de kerk van Maastricht nog niet is overgegaan en met de verzending van de Evangelisatiebode een begin is gemaakt.

Ds. Koopmans rapporteert over de gehouden kerkvisitatie te Klundert.

De zaak van de combinatie van de kerken Drimmelen en Raamsdonkveer wordt aangehouden.

De kerk van Fijnaard heeft de boeken van den quaestor nagezien en in orde bevonden.

Ds. Basoski rapporteert over de circulaire der synode inzake de verbetering der pred.-tractementen. Besloten wordt, de door de classis verleende bijdragen aan de hulpbehoevende kerken, tot suppleering van het pred.-tractement, met 12 pCt. duurtetoeslag te vermeerderen.

Ds. Ruys rapporteert over Rijn Pruisen. Tot deputaten worden benoemd: correspondent der classis: Ds. Goris; voor kerkvisitatie: Ds. Koopmans en Ds. Hummelen; sec. Ds. Ruys en Ds. Sikkel; voor examina: Ds. Hummelen, Ds. Koopmans en Ds. Sikkel; voor vacaturediensten: Ds. Basoski, sec. Ds. Ruys; correspondent Theol. School: Ds. Ruys; voor hulpbehoevende kerken: Ds. Koopmans, oud.-Prent en ouderl.-van Drimmelen.

Bij het onderzoek naar Art. 41 K. O. vraagt de kerk van Fijnaard een consulent. Aangewezen wordt Ds. Ruys. Tevens wordt haar toegestaan br. Punt te laten optreden. De kerk van Moerdijk vraagt en ontvangt advies in een tuchtzaak.

De kerk van Willemstad vraagt wegens 't vertrek van Ds. Nomes een anderen consulent. Aangewezen wordt Ds. Sikkel. Ook ontvangt zij vergunning br. Verhaar te laten optreden.

De kerk van Zevenbergen vraagt en ontvangt advies inzake een dooplid, dat belijdenis des geloofs wenscht af te leggen.

Aangewezen wordt, als roepende kerk, de kerk van Zevenbergen. De c. k. classis zal D. V. gehouden worden te Breda 12 Febr. 1919. Ds. Nomes neemt met enkele hartelijke woorden afscheid van de classis. De praeses dankt hem voor zijn zeer gewaardeerden arbeid in de classis, en verzoekt de vergadering hem toe te zingen Ps. 134 : 3. Nadat Ds. Nomes is voorgegaan in dankzegging, sluit de praeses de vergadering.

Op last der classis,
H. HUMMELEN, *Assessor.*

Kort verslag van de vergadering der Geref. Kerken der classis Schiedam, gehouden 26 Nov. 1918.

De Praeses der samenroepende Kerk van Overschie, Ds. G. Goris, opent de vergadering met gebed, nadat gezongen Psalm 89 : 3 en gelezen Psalm 124.

2. Uit het onderzoek der credentiebrieven blijkt, dat de Kerken wettig door hare afgevaardigden vertegenwoordigd zijn. Niet tegenwoordig konden zijn de predikanten Felderhof, Mulder en Schilder.

3. In het moderamen nemen zitting Ds. Willemse als praeses, Ds. Vonk als assessor, Ds. van Anken als scriba.

4. De notulen der vorige vergadering worden gelezen en vastgesteld.

5. a. Rapport wordt uitgebracht van de afgevaardigden der classis bij het 5-jarig jubileum van Ds. Schieders op 11 Oct. j.l., waarvan met belangstelling wordt kennis genomen. Ds. Sieders betuigt zijn dank voor de afvaardiging der broeders en vooral ook voor de vele en goede wenschen bij gelegenheid van zijn jubileum ook van de zijde der classis ontvangen.

b. De Commissie tot bevordering der ineensmelting der onder de classis ressorteerende, nog niet ineengesmolten kerken geeft verslag van haar werkzaamheden. De Commissie kon hare werkzaamheden in de kerken te M. nog niet ten einde brengen; zij hoopt daarmede voor een volgende vergadering klaar te zijn en daarvan dan verslag uit te brengen.

c. Op de voorstellen van de kerk te Poortugaal:

1. De classis stelle zelf een maatstaf vast voor het honoreeren der vacaturdiensten en besluite, dat de vacaturgelden bij den daarvoor aangewezen deputaat worden gestort en door dezen onder belanghebbenden gelijkelijk verdeeld;

2. De classis besluite de hulp- en liefdediensten (ook die onder de militairen) uit de classicale kas te vergoeden; aangezien de classis ook zelf deze diensten opdraagt, kan de vergadering op het verzoek niet ingaan.

d. Ook het voorstel van Deputaten voor het nazien van het Archief, bedoelende dat het onderzoek naar dit Archief, ter wille van de kosten, voortaan om de twee jaren zal worden ingesteld, vindt geen instemming.

e. Inzake het voorstel van de kerk te Poortugaal om het ontwerpen eener regeling van het kerkelijk huwelijk, met name van de z.g.n. gemengde huwelijken, in overweging te nemen, wordt besloten een ontworpen regeling aan de kerken toe te zenden, teneinde het op een volgende vergadering in behandeling te nemen.

f. De aanvrage van de kerk te Hoogvliet om verhoogden steun wordt ingewilligd; ook die van Poortugaal, om in staat te worden gesteld het minimum-tractement van den Dienaar des Woords te keeren.

6. Bij de rondvraag naar art. 41 K.O. worden enkele instructies in behandeling genomen.

a. Op verzoek van Pernis zal hulp ter bearbeiding van de Heij worden verleend.

b. De kerk van Vlaardingen (B) vraagt en verkrijgt advies.

7. Mededeeling wordt gedaan van de ingekomen collecten. De collecte van een kerk, die nog niet in ontvangst kan worden genomen, zal aan het daarvoor bestemde adres worden opgezonden.

8. De vacaturebeurten worden geregeld als volgt:

voor Hoek van Holland, Jan. Ds. Jonkers, Febr. Ds. Berends. Maart Ds. Goris.

Maassluis (B), Jan. Ds. van Anken, Febr. Ds. Felderhof, Maart Ds. Hagenbeek.

De Heij, Dec. Ds. Schilder, Jan. Ds. Sieders, Febr. Ds. Vonk, Maart Ds. Taal.

7. Een onderzoek naar den Evangelisatiearbeid wordt ingesteld. Op sommige plaatsen wordt deze arbeid niet noodig geacht; op andere wordt die op verschillende wijze ter hand genomen.

10. De volgende vergadering der classis zal D.V. 25 Febr. e.k. gehouden worden. Samenroepende kerk voor deze vergadering is de kerk van Pernis.

11. Bij de algemeene rondvraag blijkt, dat er niets meer te verhandelen is.

12. De Praeses, Ds. Willemse, gaat in dankgebed voor en sluit hiermede de vergadering.

Op last der vergadering voornoemd
J. VONK, Assessor.

Buitenland.

Duitschland. Geen Rijkskerk.

In deze dagen komt de gedachte in Duitschland op, dat het goed zal zijn één groote Duitsche republiek te stichten. Maar de geschiedenis leert dat dit land wel in staat is een statenbond te vormen, maar een eenheidsstaat onmogelijk is, omdat Noord en Zuid te ver uiteen loopen. En gelijk op Staatkundig gebied, zoo willen sommigen ook op het gebied der kerk het verrijzen van een groote Rijkskerk. Doch dit zijn over 't algemeen menschen die van het Evangelie van den Christus niets willen weten en zij die tot de z.g. positieve »Unie« behooren, welke de belijdende kerk tot een bestuursgemeenschap willen maken.

Er zijn leden der kerk die door de jongste revolutie sterk geïmponeerd werden. Zij bewonderen de arbeiders-, soldaten- en boerenraden. Er zijn ook raden van scholieren gevormd; wellicht komen de gevangenenraden ook nog. Men moet nu daarbij volkskerkraden hebben! Allen die niet Roomsch en geen Joden zijn, moeten in het Heilige Duitsche rijk saamgeroepen worden, om een nationale vergadering te vormen en deze zal dan de »Rijkskerk« bouwen. Maar hoe zal men de leden der Evangelische kerk die de belijdenis hunner kerk liefhebben, noodzaken daaraan mede te doen? Of zou men meenen dat zij een *quantité négligeable* vormen, een kleine minderheid waarmede men niet behoeft te rekenen? Toen de Unie door ernstige Christenen niet aanvaard werd, stonden gendarmen en dragonders tot bevordering van den kerkelijken vooruitgang ter beschikking. Maar dit behoort tot het verleden.

Eene Rijkskerk is ook daarom een utopie, omdat niet de natie, maar de belijdenis de kerk bepaalt. Als men zich althans om de banier der belijdenis schaart, zal men niet langer staatsdepartement zijn, maar Kerken vormen, die alleen met Kerken van gelijke belijdenis gemeenschap oefenen, en gemeenschappelijk de dingen behartigen die tot het wezen der kerk behooren.

Maar straks verdwijnen de arbeiders-, boeren-, soldaten- en scholierenraden weder en dan zal er niet meer gedacht worden aan het vormen van volkskerkelijke raden om een Rijkskerk te doen geboren worden.

Wisckert.

Voor Kinderen.

VIJAND EN VRIEND.

XII.

Ook ten goede?

Zoo scheen het Kees dan recht mee te loopen. Op de fabriek werd hij meer en meer beschouwd als een der beste werklieden, hoe jong hij ook mocht zijn. Hij bracht ongezocht nieuwe klanten aan, was ijverig in zijn werk en verrichtte menig karweitje even goed als het eerste bij den oudhedenminnaar. Deze laatste vergat Kees niet, ontbood hem nog meermalen en loonde zijn goede diensten steeds met een slokje, dat niet versmaad werd. In 't kort Kees kreeg er veleu te vriend, en verdiende mettertijd een aardig loon.

Zoo kon hij dan ook meer uitgeven. Had hij het maar gedaan op de rechte wijs, maar daar ontbrak veel aan. Wel gaf hij nog altijd een goed deel van zijn verdienste aan moeder, maar ook ging een niet gering deel een minder goeden weg, namelijk naar het laadje van den herbergier, of vroolijke vrienden wisten wel raad om er zich zelf aangename uren door te bezorgen. Daarbij kwam dat Kees van nature goedhartig was gelijk wij weten, gul voor iedereen en daardoor gemakkelijk te bewegen iets af te staan. Zoo schoot er tenslotte veel minder over dan men zou gedacht hebben. Aan hoevelen Kees nu en dan een kwartje of een gulden leende, zoo het heette, wist hij zelf niet. Hij schreef het ook maar niet op: het kwam toch nooit weerom. Kees vond dat hij nu een heel prettig leven had en daarmee was hij tevreden. Het kwaad gezelschap was juist wat hij zocht, maar in zijn verblinding zag hij dat niet.

Doch in den Bijbel staat geschreven:

„Daar is een weg die iemand recht schijnt, maar het laatste van dien zijn wegen des doods".

Dat had Kees denkelijk wel meermalen gehoord en gelezen, maar zeker niet ter harte genomen. Wat wij lezen in den eersten Psalm is en blijft waarheid, zelfs al leest of hoort men het niet.

Welzalig hij, die in der boozen raad
Niet wandelt, noch op 't pad der zondaars staat,
Noch nederzit, daar zulken samenrotten.
Die roekeloos met God en Godsdienst spotten;
Maar 's Heeren wet blijmoedig dag en nacht
Herdenkt, bepeinst, en ijverig betracht.

De Heer toch slaat der menschen wegen ga,
En wendt alom het oog van Zijn gezicht
Op zulken, die, oprecht en rein van zeden,
Met vasten gang het pad der deugd betreden;
God kent hun weg, die eeuwig zal bestaan,
Maar 't heilloos spoor der boozen zal vergaan.

't Was met deze woorden, althans naar den inhoud, dat een kort gesprek eindigde tusschen den predikant van het dorp en Kees, die elkander tegenkwamen op den grooten weg.

Kees was indertijd reeds niet zoo heel jong meer op de catechisatie gekomen doch had er nooit veel leerlust betoond. Toch had de dominee steeds er op aangedrongen, dat niemand als lid der Kerk werd toegelaten, die niet bleek goed onderricht te zijn. Kees echter had, als gezegd, geen lust, en zoo konden dominee en hij het nooit best met elkaar vinden.

Vanzelf werd het er niet beter op, nu Kees meer en meer van den goeden weg afdwaalde.

»Je hebt niet noodig zoo vroom te worden«, zeiden de vrienden. »Dat is goed als je oud wordt«. En Kees gaf aan die dwaze taal gehoor. Wel voelde hij zelf in zijn geweten dat hij niet goed deed, en het einde wel eens heel slecht kon zijn. Maar zijn booze hart vond lust in wat de vrienden zeiden, dat hij het buiten God wel stellen kon. De wereld te dienen was zijn begeerte, maar ook hij ondervond dat wie een vriend der wereld is, een vijand van God gesteld wordt.

Zoo bleef hij dan maar eenvoudig van de catechisatie weg, en zond zelfs geen bericht, even lomp handelend als vroeger jegens baas Peter. Wel vermaande de dominee hem, doch Kees die de waarheid niet zeggen wou, hield vol dat hij geen tijd had wijl hij zoo ver van zijn werk woonde, en zoo laat thuis kwam.

»Maar ik dacht«, zei de dominee, »dat als de jongelui naar de catechisatie moeten, de fabriek hun vrijaf geeft, en den vereischten tijd hun toch betaalt, als zij maar een bewijs van den dominee toonen dat zij de catechisatie hebben bijgewoond«.

Kees was verrast dat de dominee zoo goed op de hoogte was, maar zocht nu een andere uitvlucht.

»Ik heb toch geen tijd om te leeren« zei hij, en als ik 's avonds t'huis kom, dan ben ik moe en heb slaap«.

»Toch niet te moe om zeker gezelschap op te zoeken«, sprak weer de dominee die alles scheen te weten, en nu niet zoo vriendelijk sprak als anders. »Hoor eens, Kees, het loopt verkeerd. Ik zal nog eens met je ouders spreken, maar toch de rechte begeerte moet bij je zelf zijn. En als je die mist vraag er dan den Heere